

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.30>

УДК 346.3

ВІДСУТНІСТЬ РЕЄСТРАЦІЇ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ОБТЯЖЕННЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ МОЖЛИВІСТЬ СТЯГНЕННЯ ЗА ВИКОНАВЧИМ НАПИСОМ НОТАРІУСА

Вовк Ю. Є.

*кандидат юридичних наук, адвокат, доцент
доцент кафедри відновного правосуддя та приватної
детективної діяльності Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства та природокористування
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2102-8120>
e-mail: vovk22@yahoo.com*

Вовк Ю. Є. Відсутність реєстрації відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження як обставина, що виключає можливість стягнення за виконавчим написом нотаріуса.

Стаття присвячена проблемним питанням, пов'язаним з вчиненням нотаріусами виконавчих написів. Зазначається, що з кожним роком зростає кількість укладених кредитних договорів. Зростає також частка неповернутих кредитів. В разі несвочасного повернення позичальником коштів фінансові установи мають можливість звернутись до суду або нотаріуса з метою повернення коштів та отримання відсотків за користування кредитом.

При цьому значно швидшою є можливість стягнення відповідних коштів за виконавчим написом нотаріуса. Нотаріус вчиняє виконавчі написи в тому випадку, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років.

Підкреслюється, що при цьому проблемою є той факт, що чинним законодавством не визначений виключний перелік обставин, які свідчать про наявність спору щодо заборгованості. Зазначається, що в разі розгляду справи в суді ці обставини повинні бути встановлені в судовому засіданні.

При цьому однією з обставин, яка виключає можливість стягнення за виконавчим написом нотаріуса є відсутність реєстрації відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження. Зазначається, що Великою Палатою Верховного Суду в даному питанні забезпечено єдність судової практики судів господарської та цивільної юрисдикції.

Акцентується увага на тому, що враховуючи судову практику Верховного Суду нотаріус не має права вчиняти виконавчий напис в тому випадку, якщо обтягувачем не дотримано вимог Закону «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень». Необхідною умовою є надіслання боржнику повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання, а також обов'язкова реєстрація в Реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження. Важливим є дотримання 30-денного строку з моменту реєстрації в Реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження. Загалом дотримання нотаріусом всіх необхідних формальностей унеможливить визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

Ключові слова: кредитор, боржник, договір, фінансова установа, реєстр, нотаріус, Верховний Суд, закон.

Vovk Yu. Ye. Lack of registration of information on the application for traction on the subject of encumbrance as a change, which excludes the possibility of recovery under the writ of execution of the notary.

The article deals with problematic issues related to the execution of notaries of inscriptions. It is noted that the number of concluded credit agreements is drawn up every year. The share of non-performing loans is also growing. In case of late repayment of funds by the borrower, it is possible to apply to the court or a notary with the use of funds and receive interest on the loan.

In this case, to a large extent there is a possibility of collecting the relevant funds under the writ of execution of the notary. The notary makes inscriptions to the executor if the submitted documents confirm the indisputability of the debt or other liability of the debtor to the debt collector and provided that no more than three years have passed since the date of the claim.

It is emphasized that the problem with this problem is that the current legislation does not define an exclusive list that indicates a dispute over debt. It is noted that in case of consideration of the case in court, these circumstances must be established in court.

In this case, such a procedure that excludes the possibility of foreclosure on the executor of the notary's inscription on the removal of foreclosure on the subject of encumbrance. It is noted that the Grand Chamber of the Supreme Court in this matter ensures the unity of judicial practice of courts of commercial and civil jurisdiction.

Emphasis is placed on the fact that, taking into account the judiciary, a notary public practitioner has no right to make a writ of execution if the encumbrancer does not comply with the Law «On securing creditors' claims and registration of encumbrances». A prerequisite is the receipt of the debtor's breach of the secured encumbrance by the association's obligations, as well as the mandatory registration in the Register of information on the recovery of the security association. It is important to comply with the 30-day period from the moment of registration in the Register of information on the application for recovery for security encumbrances. In general, the notary's observance of all the necessary formalities does not allow the notary to recognize the writ of execution as unenforceable.

Key words: creditor, debtor, contract, financial institution, register, notary, Supreme Court, law.

Постановка проблеми. В сучасних умовах помітною є тенденція до збільшення кількості кредитних договорів, які укладаються між фінансовими установами та позичальниками – суб'єктами підприємницької діяльності, а також громадянами. На забезпечення виконання зобов'язань за кредитними договорами сторонами в більшості випадків укладаються договори застави.

Предметом застави може бути як рухоме так і не рухоме майно. При цьому досить поширеними є договори застави транспортного засобу.

В разі несвоєчасного повернення позичальником коштів, порушення умов кредитного договору, наявності простроченої заборгованості, кредитор відправляє боржнику повідомлення про дострокове повернення коштів та сплату заборгованості. Якщо ж має місце не повернення суми кредиту та не сплата заборгованості у визначений період, кредитор має право на стягнення коштів за рахунок заставленого майна.

І з кожним роком відповідно зростає кількість не повернутих своєчасно коштів за укладеними договорами. Це у свою чергу змушує фінансові установи звертатись до нотаріусів або до суду з метою повернення позичених коштів та отримання відсотків за користування кредитом.

При цьому звернення до суду є затратними у фінансовому відношенні та тривалим за часом розгляду та вирішення справи по-суті, зважаючи на сучасне навантаження на судову систему, кількість справ, які одночасно перебувають на розгляді того чи іншого судді. Значно швидшою є можливість стягнення відповідних коштів за виконавчим написом нотаріуса.

І здебільшого такою можливістю фінансові установи користуються, звертаючись до нотаріусів. При цьому умовою стягнення коштів за виконавчим написом нотаріуса є відсутність спору щодо розміру заборгованості. Дії нотаріуса повинні бути законними, з чітким дотриманням вимог чинного законодавства.

Згідно з ст. 88 Закону України «Про нотаріат» нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років [1]. Разом з тим, сам факт подання стягувачем відповідних документів нотаріусу не свідчить про відсутність спору щодо розміру заборгованості.

Поряд з цим певною проблемою є той факт, що чинним законодавством не визначений виключний перелік обставин, які свідчать про наявність спору щодо заборгованості. В разі розгляду справи в суді ці обставини повинні бути встановлені судом за наслідками перевірки доводів боржника та оцінки наданих ним доказів.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми пов'язані з вчиненням нотаріусами виконавчих написів у випадку безспірності заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем досліджувались в науковій літературі Д. В. Журавльовим, О. В. Коротюком, Ю. А. Плешко, І. С. Панченко, С. Я. Фурсою, К. П. Шкрібляком та ін. Разом з тим вченими не аналізувались питання, що стосуються відсутності реєстрації відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження як обставину, що виключає можливість стягнення за виконавчим написом нотаріуса.

Як один з випадків наявності спору є не дотримання стягувачем всіх формальних процедур, які необхідно вчинити до звернення з вимогою до нотаріуса про вчинення виконавчого напису і відповідно не належна перевірка нотаріусом всіх дій, які зобов'язаний був вчинити стягувач перед зверненням. Зокрема це стосується питання звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження.

Метою статті є дослідити питання щодо забезпечення Верховним Судом єдності судової практики судами цивільної та господарської юрисдикції в частині застосування положень ч. 3 ст.24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» а також правових норм щодо способів захисту в контексті визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

Виклад основного матеріалу. На існування даної проблеми була звернута увага Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 16 травня 2018 року по справі №320/8269/15-ц. Зокрема Велика Палата Верховного Суду констатувала той факт, що на практиці має місце різне застосування судами цивільної та господарської юрисдикції положень ч. 3 ст.24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», а також правових норми щодо способів захисту в контексті визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню. Згідно з вимогами ч. 3 ст. 24 даного Закону обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження [2].

Прикладами різного застосування положень та правових норм є: постанова Вищого господарського суду України від 16 січня 2017 року у справі № 910/29733/15, ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09 листопада 2017 року у справі № 461/3895/16, постанова Вищого господарського суду України від 20 грудня 2016 року у справі № 923/299/16, ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 вересня 2017 року у справі № 755/13563/16-ц, постанова суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23 січня 2018 року у справі № 310/9293/15.

Зокрема в постанові Вищого господарського суду України від 16 січня 2017 року у справі № 910/29733/15 зазначається, що Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» не визначає порушення терміну реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження як підставу для визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню. Одночасно колегія суддів зазначила про необґрунтованість посилання суду першої інстанції на норми Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», як на правову підставу задоволення позову, оскільки ані Закон України «Про нотаріат», ані Перелік документів не передбачають як передумову вчинення виконавчого напису нотаріуса реєстрацію в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження [3].

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09 листопада 2017 року у справі № 461/3895/16, рішення апеляційного суду Львівської області від 27 лютого 2017 року залишено без змін, оскільки позивач не вказала, яке саме її право чи законний інтерес порушено відсутністю у виконавчому написі вказівки на те, що відповідач, як ініціатор звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, до початку процедури звернення стягнення зареєстрував у Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження [4].

Постановою Вищого господарського суду України від 20 грудня 2016 року у справі № 923/299/16 рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін. Приймаючи до уваги висновок судів попередніх інстанцій, що спірний виконавчий напис нотаріуса, було вчинено без встановлення факту без-

спірності вимог відповідача до позивача, колегія суддів касаційної інстанції вважає обґрунтованим визнання даного виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню. Вірність висновків судів попередніх інстанцій підтверджується і тим, що матеріали справи не містять документів, які б свідчили про виконання відповідачем імперативних вимог ч.3 ст.24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18.11.2003р. №1255-IV, у якій визначено, що обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження [5].

Аналогічні висновки були викладені в ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 вересня 2017 року у справі № 755/13563/16-ц. Зокрема зазначено, що суд першої інстанції правильно врахував, що в матеріалах справи відсутні докази реєстрації ТОВ «Порше Мобіліті» у Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження та направлення на адресу ОСОБА_4 письмового повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання. Також наголошується, що суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що нотаріусом при вчиненні спірного виконавчого напису не було перевірено безспірність вимог ТОВ «Порше Мобіліті», порушено вимоги Закону України «Про нотаріат», Закону України «Про заставу», вимоги Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [6].

У свою чергу у справі № 310/9293/15 колегія суддів другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у постанові від 23 січня 2018 року не погодилась з висновками суду першої та апеляційної інстанцій про законність виконавчого напису нотаріуса без з'ясування того, чи встановлено безспірність вимог обтяжувача, чи дотримано було ним процедури повідомлення заставодержателя відповідно до вимог Закону України «Про заставу», а також із тих підстав, що розмір заборгованості, який заставодержатель запропонував погасити боржнику, відрізняється від розміру заборгованості, зазначеного в заяві на вчинення виконавчого напису, та виконавчому написі нотаріуса, тобто вказані суми не узгоджувалися з боржником та не були безспірними. З врахуванням даного факту рішення Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 18 лютого 2016 року та ухвали апеляційного суду Запорізької області від 11 травня 2016 року скасовано, а справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції [7].

Враховуючи різні підходи судів до вирішення даної проблеми, з метою забезпечення єдності судової практики та юридичної визначеності, Велика Палата Верховного Суду 16 травня 2018 року у справі № 320/8269/15-ц розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 на рішення Апеляційного суду Запорізької області від 20 жовтня 2016 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_3 до ТОВ «Порше Мобіліті», приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Хижняка А. М., третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору – ВДВС Святошинського РУЮ у м. Києві, про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню [8].

У даній справі позивач просив визнати таким, що не підлягає виконанню, виконавчий напис № 947, вчинений 07 липня 2015 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Хижняком А. М., про звернення стягнення на транспортний засіб марки «Volkswagen», що передано ним у заставу ТОВ «Порше Мобіліті» для задоволення за рахунок коштів, отриманих від реалізації цього транспортного засобу, вимог у розмірі 237 976,94 грн за кредитним договором від 24 квітня 2013 року.

Позовні вимоги обґрунтував тим, що сума заборгованості за кредитним договором не є безспірною а також тим фактом, що не отримував вимоги від ТОВ «Порше Мобіліті» про дострокове погашення усієї суми заборгованості за кредитним договором, зазначеної у спірному виконавчому написі, крім того відповідач як обтяжувач не зареєстрував у Державному реєстрі обтяжень рухомого майна відомості про звернення стягнення на предмет обтяження.

Рішенням Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13 червня 2016 року позов ОСОБА_3 задоволено. Виконавчий напис № 947, виданий 07 липня 2015 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Хижняком А. М., про звернення стягнення на транспортний засіб марки «Volkswagen», що на праві власності належить ОСОБА_3 та переданий ним для задоволення вимог ТОВ «Порше Мобіліті» за рахунок коштів, отриманих від реалізації цього транспортного засобу, у розмірі 237 976,94 грн за кредитним договором від 24 квітня 2013 року, визнано таким, що не підлягає виконанню.

Рішення суду вмотивовано тим, що сума за кредитним договором не є безспірною, немає підтвердження отримання позивачем вимоги про дострокову сплату кредитної заборгованості в зазначеному у спірному виконавчому написі розмірі, у тому числі й за рахунок звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, як і здійснення реєстрації цих відомостей у Реєстрі, що свідчить про недотримання обтяжувачем позасудового порядку звернення стягнення на предмет застави.

Проте рішенням Апеляційного суду Запорізької області від 20 жовтня 2016 року рішення Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13 червня 2016 року скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову ОСОБА_3 відмовлено. Апеляційний суд зробив висновок про відсутність порушень вимог законодавства під час вчинення нотаріусом спірного виконавчого напису.

У свою чергу Велика Палата Верховного Суду постановила скасувати рішення Апеляційного суду Запорізької області, а рішення суду першої інстанції залишити в силі. На думку суддів Великої Палати Верховного Суду основною проблемою було те, що апеляційним судом помилково не було враховано невнесення відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження та їх відсутність у Реєстрі, як правову підставу для визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню.

Поряд з цим, посилення позивача на обчислення заборгованості в еквіваленті до обмінного курсу гривні до долара США у Публічному акціонерному товаристві «Креді Агріколь Банк» як на порушення вимог чинного законодавства Велика Палата вважала таким, що не є обґрунтованим, оскільки загальні засади цивільного законодавства встановлено статтею 3 ЦК України, серед яких, зокрема, свобода договору.

Згідно з ч. 3 ст.24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет застави. Разом з тим, у відповідності до вимог ч. 1 ст. 27 зазначеного Закону обтяжувач, який має намір звернути стягнення на предмет забезпечувального обтяження в позасудовому порядку, зобов'язаний надіслати боржнику та іншим обтяжувачам, на користь яких встановлено зареєстроване обтяження, письмове повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання. Дані вимоги є імперативними.

Великою Палатою Верховного Суду також була звернута увага на той факт, що відсутністю в Законі «Про нотаріат» та в «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженому Наказом Міністерства юстиції 22.02.2012 № 296/5, вимоги до нотаріуса провести перевірку дотримання стягувачем норм спеціального Закону «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» щодо реєстрації в Реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження та спливу тридцятиденного строку з моменту такої реєстрації, не свідчить про можливість невиконання нотаріусом цих вимог, оскільки при розбіжності між загальним і спеціальним нормативно-правовими актами перевага надається спеціальному, якщо його не скасовано виданим пізніше загальним актом.

Висновки. Таким чином Великою Палатою Верховного Суду забезпечено єдність судової практики судів цивільної та господарської юрисдикції. Зокрема встановлено, що нотаріус не має права вчиняти виконавчий напис в тому випадку, якщо обтяжувачем не дотримано вимог Закону «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» в частині надіслання боржнику повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання, реєстрації в Реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження. А також недотримання 30-денного строку з моменту реєстрації в Реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження.

Недотримання даних вимог унеможлиблює вчинення нотаріусом виконавчого напису про звернення стягнення на предмет застави. В разі виникнення спору щодо законності виконавчого напису нотаріуса, суд повинен перевірити доводи боржника в повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про нотаріат». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення 12.02.2022)
2. Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text> (дата звернення 12.02.2022)

3. Постанова Вищого господарського суду України від 16 січня 2017 року у справі № 910/29733/15. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64148529> (дата звернення 12.02.2022).
4. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09 листопада 2017 року у справі № 461/3895/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70709963> (дата звернення 12.02.2022).
5. Постанова Вищого господарського суду України від 20 грудня 2016 року у справі № 923/299/16. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63656225> (дата звернення 12.02.2022).
6. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 вересня 2017 року у справі № 755/13563/16-ц. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69420508> (дата звернення 12.02.2022).
7. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23 січня 2018 року у справі № 310/9293/15. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71825964> (дата звернення 12.02.2022).
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 травня 2018 року у справі у справі № 320/8269/15-ц. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74506060> (дата звернення 12.02.2022).